

reklama

Aktuálně.cz

Recenze: Osmdesát dopisů mučí diváky prázdnotou 80. let

21:19 | 27.4.2011 | Aktualizováno | [Kamil Fila](#)

Recenze - Film Václava Kadrnky 80 dopisů působí v české kinematografii jako zjevení. Nemluví se o něm, nebyl nikdy podpořený státním grantem od Fondu pro rozvoj kinematografie a najednou se dostal na festival do Berlína, kde vzbudil pozitivní ohlas. Na projekci na Febiofestu přese všechnu domnělou chladnost vyvolával silné emoce. A na přehlídce Finále v Plzni nakonec získal jednu ze dvou hlavních cen.

Mainstreamová deníková kritika ho přijímá spíš vlažně a s rozpaky; nějak nechce uvěřit, že právě tento filmový styl vyvádí českou kinematografii z její provinčnosti. Objevují se pokusy radit režisérovi, „jak to měl udělat lépe“, aby vyhovoval určitým muštrům „správného uměleckého filmu pro všechny“, a mizí ochota přistoupit na něčí originální, a přitom poučené a koncepční vidění světa.

Únava lidí i materiálu

To, co je pro styl filmu zásadní, naráží na přístup „ano, je to tak, ale má to být jinak“. Oč se tedy hraje poziční přetahovaná? 80 dopisů vypráví osobní příběh režiséra a scenáristy coby třináctiletého chlapce, jenž v březnu roku 1987 stráví den chozením na úřadech se svou matkou, která se pro ně oba snaží dostat povolení k tomu, aby mohli vycestovat za otcem do Anglie.

Tak jako „malý Vašek“ jsme vrženi po probuzení do světa, jemuž nerozumíme a musíme ho jen trpně přijímat. Film poskytuje „čistý“, ideologicky nezkalený dětský pohled na minulý režim bez okázalého zdůrazňování dobových znaků a především beze slovní rétoriky a uměle vytvářené dramatickosti. Úmornost onoho putování po úřadech a čekání na razítka je vtělena do úmornosti statických záběrů, mlčenlivosti, uhýbání pohledů, únavy lidí i „materiálu“ - tedy všeobecné omšelosti architektury, exteriérů i interiérů.

Film zcela záměrně působí nepříjemně, protože to není nostalgická vzpomínka na to, „jak jsme tehdy žili“, evokuje pouze základní pocit „tady nechceme být, chceme odsud pryč“. Je to riskantní přístup týrat diváky tím, že se ve filmu jakoby nic neděje, ale právě tím se tu vyjadřuje tehdejší všeobecná zatuhlost poměrů; pocit, že se nelze svobodně nadechnout, a že člověk je pouhým kolečkem v soukolí byrokratického systému. Vydržet tuto „torturu filmem“ pak přináší skutečně katarzní účinek - nicméně ono „uť, máme to za sebou“ můžete po 75 minutách sledování říct jak cynicky, s rádoby nadhledem, tak procítěně.

Znovu ale: 80 dopisů není žádnou obžalobou politického režimu, jde o citlivou vzpomínku na dětství. A je možné, že jeho senzibilita souzní mnohem víc s generací dnešních třicátníků, kteří si 80. léta pamatují jako děti, než s pohledem starší generace, která měla větší vhléd do fungování úřadů a praktik „obstarávání se“. My jsme ve snímku odkázáni z velké části jen na perspektivu Vaška, který jednoho dne z nějakého náhlého vnuknutí nejde do školy a absolvuje „dospěláckou“ rutinu, do níž ovšem není zapojen, jen ji zpovzdálí sleduje, aniž ji může chápat.

System jako hydra

Vyprávění našťastí není až tak kruté, aby nás nechalo domýšlet si úplně všechno. Vedle oné „fyzické linie děje“ nastolené ustavičnými záběry chůze (a zdůrazňováním jejího zvuku) zde zaznívají i čtené dopisy, které matka posílá otcí - z nich se dozvídáme vnitřní motivaci, která matku žene. A to, že těchto dopisů zdaleka není osmdesát, představuje rovněž pointu.

Proti neosobnosti jednání s úředníky se tak staví něco velmi intimního, přitom v obou případech je komunikace jednostranná - chybí druhý člen, symbolicky vzato zde „mlčí patriarchální autorita“. System zosobněný anonymními chlapíky v saku (či pláští v ordinaci nebo na vrátnici) jako by neměl tvář a hlas, je to beztvářá hydra.

Otec coby partner dialogu absentuje a jedním z emocionálních vrcholů je marné pátrání v detailu školní fotografie, kde ještě coby hoch sedící v lavici jako jediný nemá viditelné kontury obličeje. Jeho nedosažitelnost a abstraktnost z

něj činí „božský ideál“ a zároveň dovolí nastolit pochyby o tom, zda jet za někým do neznáma.

Chtít po 80 dopisech, aby byly akčnější a doslovnější, znamená stahovat je zpět do bahna českého rybníčku, kde oficiální systém bývá zosobňován vždy nějakým bodrým buranem, který naschvál a kvůli pokřivené povaze způsobuje kladným hrdinům příkoří. Snaha vše vtělit do hlášek či osobního jednání (a nejlépe to podpořit exhibicí herecké hvězdy) pomíjí právě ten rozměr minulosti, kdy atmosféra všeobecné šikany přímo visela ve vzduchu a nebyla jednoduše a beze zbytku personalizovaná.

80 dopisů reprezentuje nový směr, jak zobrazovat normalizaci v bývalém Československu bez tradiční tragikomičnosti a hořkosladkosti. Reprezentuje jistě pohled vyhraněný, v jistém smyslu jednostranný, a dokonce v určitých ohledech i „nerealistický“.

V rámci své umělecké licence pokouší hranice toho, jak moc nechat lidi mlčet, nevyjadřovat se a nekomunikovat spolu - to, jak na sebe postavy nereagují, pokouší limity pravděpodobnosti. Ale pro vytvoření atmosféry jde o klíčový postup. Svobodnější jazyk se rozvíjí jen v soukromém psaní, v oficiální komunikaci je strohý a chvílemi vlastně nepotřebný: vyjadřuje se jím pohrdání na obou stranách, možná někdy i vzdor matky.

"Nerealističnost" se dá také pozorovat na architektuře či celkovém urbanistickém obrazu. Je paradoxní, že k vytvoření dojmu normalizační doby bylo potřeba najít lokace, které nebyly několik desetiletí modernizovány, ale přitom zároveň zastaraly a sešly, takže vypadají hůře než v době, kdy se odehrává děj. Podstatné je i umístění na Zlínsko, které bylo tehdy velmi výstavní - což film nyní vědomě popírá.

Normalizace už je dnes nezachytitelná a zdá se, že ji ani nelze plně rekonstruovat, protože to pak vede k opačným extrémům - k piplání jakýchsi socialistických skanzenů ve filmech typu Občanský průkaz nebo seriálu Vyprávěj.

Barvy jara

Přece jen ale pečlivější pozorování odhalí jeden typický omyl a zbaví film povrchní nálepky, že „normalizace byla šedivá“. Ve skutečnosti snímek příliš šedivý není, ale mnohem více pracuje s odstíny hnědé a zelené. Jednak kvůli tomu, že tyto barvy dobově víc odpovídají (oblečení, vybavení bytů, veškeré estetiky umakartu a linolea), jednak mají symbolickou funkci.

Vzhledem k tomu, že se děj odehrává na jaře, jde hlavně o přírodní barvy a my můžeme pozorovat, jak se postavy postupně probouzí, jak pomalu „raší lepší budoucnost“. A když na konci uvidíme nebe, které až dosud rám obrazu ořezával, má to nenucený spirituální účinek. Opět ale nic není zdůrazňováno lacině a prvoplánově; člověku ono působení barev dojde až s odstupem.

Vyskytují se rovněž námitky, že film 80 dopisů je jaksi archaický, točený způsobem, jakým se točilo v 80. letech a dnes by se mělo točit jinak. Jenomže tím se podkopává unikátnost Kadrnkova přístupu - neochota dělat dnes módní retro. V rámci překračování estetických konvencí je návrat k 80. letům u filmu z 80. let jednoznačnou inovací.

Obraz i tempo skutečně připomínají mnohem víc díla té doby, ale - což je podstatné - tehdy by samozřejmě žádný snímek s podobným námětem nemohl vzniknout. Tím pádem funguje 80 dopisů mnohem více než kterýkoli jiný porevoluční film jako „stroj času“, jenž nás na plátně přenáší do minulosti.

80 dopisů

Chtít po 80 dopisech, aby byly akčnější a doslovnější, znamená stahovat je zpět do bahna českého rybníčku, kde oficiální systém bývá zosobňován vždy nějakým bodrým buranem, který naschvál a kvůli pokřivené povaze způsobuje kladným hrdinům různá příkoří.

Kamil Fila hodnotí: 80 %

Čtenáři hodnotí: 64 %

0%

Odeslat

Kadrnkova odvaha pracovat s neherci navíc ve výsledku odpovídá tomu, jak točil [Robert Bresson](#) - důrazy na

detaily těla, bezvýraznost ve tváři, bez silně prožívané intonace odříkávané repliky - to vše zbavuje film divadelních konvencí, které paradoxně chápeme jako realistické. V touze udělat „čistší film“ tak vzniká vzrušující nebezpečí, že nebudeme kolébáni známými klišé.

V Kadrnkův prospěch ale hraje, že současné autorské umělecké filmy obíhající světové festivaly se často hlásí k právě Bressonově odkazu a podobně jako 80 dopisů se snaží o „vyprázdňenou naraci“, což není nijak snadná disciplína. Právě takto minimalistické očištěné filmy jsou pak mnohem křehčí matérie a dovede je narušit byť jen závan neobratnosti. Kadrnka se jako celovečerní debutant několika takovým zaškobrtnutím nevyhnul, ale zřejmě nemá cenu vypisovat tyto drobnosti.

Momentálně víme jistě, že za dvacet let se v Česku neobjevil jiný filmař, který by měl více jasno, jak chce točit, a konečně někdo, kdo nedělá zbytečné umělecké kompromisy.

Osmdesát dopisů

Osmdesát dopisů

Žánr: Drama

Režie: Václav Kadrnka

Tvůrci: Obsazení: Zuzana Lapčíková, Martin Pavluš .

Délka: 75 minut

Premiéra ČR: 21. dubna 2011

Další články

*Zprávy*První vrchol, pište si pátek večer, Česko - Slovensko

*Magazíny*AtlasTest: Neobvyklá úmrtí slavných

*Sport*FOTO Češi vedle gólů předčili Finy i v bitkách